

„JORDRET ER ERSTATNINGSRET“

Oprindelighed, erstatning og jord i Guyana

ANNA KIRSTINE SCHIRRER

„Vi har *indiginized* jord i Guyana,“ sagde den juridiske rådgiver for den guyanske erstatningskomité, da jeg mødte ham til et interview i en regeringsejet bygning i Georgetown, Guyana, i februar 2019. Inden vi mødtes, havde rådgiveren afsluttet første udkast til en African Land Rights Act, et lovforslag om afro-guyanske rettigheder til jord i Guyana. Lovforslaget stiller krav til, at landets regering i grundloven anerkender afro-guyanske rettigheder til op mod 15.000 hektar jord, hvilket svarer til omkring 18 procent af Guyanas samlede jordmasse. Ved at bruge termen *indiginize*, som på engelsk er beslægtet med termen *indigenous*, tilskriver komitéen termen en betydning, som fokuserer på at *gøre* oprindelig frem for at *være* oprindelig. Hvor amerindianere hidtil har haft fortrinsret til jordrettigheder på baggrund af indfødt status i landet, er det særlige ved komitéens krav til jord, at deres African Land Rights Act udfordrer oprindelige folks eksklusive ret til jord i Guyana.¹ Det giver anledning til at undersøge: Hvordan fortolkes oprindelighed hos den guyanske erstatningskomité i Guyana som noget, man både kan være, og som noget, man kan gøre?

Både den guyanske regering og international lov antager i dag legitimiteten af oprindelige folks krav om jordrettigheder. Denne anerkendelse er et resultat af en længerevarende historisk og igangværende politisk mobilisering og er del af en større international menneskerettighedsbevægelse af oprindelige folk, som fik international politisk medvind i 1980'erne (Niezen 2003). Siden 1990'erne er oprindelige folks rettigheder til jord blevet et kerneområde i international ret. FN har haft en central rolle i en international mobilisering af oprindelige folk, som ikke kun har opnået en særlig retlig status, men deres rettigheder er også anerkendt af menig mand og kvinde (op.cit.3). Hvor der i mange år var få fremskridt, har de to FN's Internationale tiår for verdens oprindelige folk (1995-2004 samt 2005-2014) ifølge antropologen Anthony Stocks været med til at gennemføre ændringer i internationale konventioner, som markerer vigtige fremskridt in-



den for en international politisk arena (Stocks 2005:86). Selv om disse ændringer i international ret vil være betydelige, vil de sandsynligvis ikke være det lige med det samme eller på dramatisk vis, men gradvist over tid. I Guyana har den internationale retlige anerkendelse af oprindelige folks rettigheder væsentlig indflydelse på oprindelige gruppers fortsatte evne til at kræve og få tildelt ejerskab til jord (Bulkan 2011:477).

Det historiske forhold mellem afroguyanere og amerindianere i Guyana er et ømtåleligt emne. Særligt to spørgsmål afledt af hinanden orienterer den eksisterende uenighed i den guyaniske befolkning: Hvem kom først til Guyana? Hvem er oprindelig i Guyana? En menneskerettighedsadvokat, som tidligere har argumenteret for, at staten officielt anerkender afroguyaneres rettigheder til jord, og som har været central i udformningen af revisionen af Amerindian Act of 2006, fortalte under et interview:

Vi har ikke formået at opnå konsensus om, hvem der er oprindelig i Guyana. Der foregår en større diskussion om, hvem der er oprindelig. Er det de mennesker, som var her, før hollænderne ankom? I så fald ekskluderer det alle de amerindianere, der ankom til Guyana efter 1621. Eller er det alle de mennesker, som var her, før briterne kom? I så fald inkluderer det hollænderne og de slavegjorte afrikanere, som allerede var her, samt de wapishanstammer, som kom hertil omkring begyndelsen af det 18. århundrede. Eller er det de mennesker, som var her, da landegrænserne blev fastlagt? Det gjorde de officielt i 1903, da vi indgik en aftale med Brasilien. Det ville betyde, at alle i Guyana i 1903 er oprindelige folk. Grænsen til Venezuela blev afgjort ved voldgift i 1899. Men den siddende regering har genoptaget forhandlingen med Brasilien omkring landegrænsen.² Betyder det, at Guyanas landegrænser endnu ikke er fastlagt? Vi bliver nødt til at finde objektive kriterier for at beslutte, hvem der er oprindelig. Det er ikke tilstrækkeligt at sige, at alle amerindianere er oprindelige i Guyana.

Ifølge menneskerettighedsadvokaten er det således ikke oplagt, at adgang til en oprindelighedsstatus i Guyana er forbeholdt amerindianske befolkningsgrupper. Desuden er der en stående uenighed om Guyanas officielle landegrænser, som yderligere komplicerer oprindelighedsspørgsmålet. Blandt den afroguyaniske befolkning cirkulerer der samtidig historier om amerindiansk meddelagtighed i slavegørelse af afrikanske personer i Guyana under den britiske koloniale administration. En ung kvinde fra erstatningskomitéen fortalte en dag på vej hjem fra et møde: „Amerindianere hjalp briterne med at opretholde slaveriet. Når en slave ville flygte fra plantagerne ind i skovene, samarbejdede amerindianere med briterne om at fange os og sende os tilbage til plantagerne.“ Mit ærinde i denne artikel er ikke at bidrage med en historisk udredning af forholdet mellem afroguyanere og den amerindianske befolkning i Guyana, men for nu blot at belyse temaets komplicerede karakter.



Jeg er interesseret i, hvordan afroguyansk ret til jord med afsæt i en konstruktion af at gøre oprindelig i den guyanske erstatningskomité i Georgetown, Guyana, fortolkes som et spørgsmål om erstatning for slaveri blandt efterkommere af slaver. Indledningsvis vil jeg introducere den verserende debat om rettigheder til jord i Guyana, og hvordan race og etnicitet historisk har figureret i statens fordeling af disse rettigheder. Dernæst vil jeg med udgangspunkt i en kort gennemgang af antropologiske tilgange til at studere erstatningskrav skitsere, hvordan den guyanske erstatningskomité's krav figurerer i den bredere nationale og regionale politiske kontekst, navnlig Caribbean Communitys (CARICOM) præsentation i 2013 af et internationalt krav på erstatning for slaveri, hvorigennem komitéens African Land Rights Act er opstået. Efterfølgende vil jeg undersøge den guyanske erstatningskomité's konstruktion af oprindelighed med fokus på den proces, som komitéen kalder *indiginize* eller „at gøre oprindelig“. I min analyse beskriver jeg denne udbygning af termen *indigenous* til *indiginize* som en skalering, der skaber et mulighedssrum for materiel erstatning i form af rettigheder til jord. Jeg anskuer her den guyanske erstatningskomité's skalering af *indigenous* til *indiginize* som et krav på at råde bod på den oprindelighedsstatus, som erstatningskomitéens medlemmer historisk er blevet frataget, nærmere end som et forsøg på at hævde oprindelighedsstatus (se Jackson 2012). I denne del af min analyse peger jeg på det, jeg kalder et *retsparadoks* i international ret i dag. Afslutningsvis argumenterer jeg for, at et øget fokus på konstruktioner af afrikansk oprindelighed i socialvidenskabelig og retlig forskning om kulturelle rettigheder kan gøre erstatningskrav for slaveri lettere genkendeligt for et retsvæsen og bidrage med ny viden om forsoning i det 21. århundrede.

Græsrodsbevægelser og nationale organisationer som for eksempel den guyanske erstatningskomité konstruerer ord og termer såsom *indiginize*, der ikke eksisterer i et officielt internationalt eller nationalt retsregi. Der er altså ikke tale om „vernacularization“, der betegnes som en lokal, kulturel specifik tilegnelsesproces af eksisterende internationale menneskerettighedsidéer (Levitt & Merry 2009). Det særligt interessante ved den guyanske erstatningskomité's konstruktion af *indiginize* er, at den bygger på en konstruktion af historisk uretfærdighed, som er usammenlignelig med en dominerende international menneskerettighedsdiskurs (Rajagopal 2007:280). Det betyder blandt andet, at erstatningskrav hos komitéen i Guyana, som formuleres i et retligt uigenkendeligt sprog, skal tilskrives en social betydning. Fordi det i første omgang ikke er indlysende, hvad *indiginize* betyder i social og politisk praksis, kan en antropologisk analyse bidrage til at anskueliggøre den sociale kompleksitet, der underbygger konstruktionen af denne term i komitéens erstatningskrav. Min forskning bygger delvist på en klassisk retsantropologisk tradition i mit ønske om at vise, at lov- og retsfænomener er



en del af større strukturer, som ikke kan separeres fra omgivende sociale praksisser. Artiklen er baseret på dele af det etnografiske materiale, jeg har indsamlet under et igangværende 12 måneders feltarbejde i Georgetown, Guyana, hvor jeg blandt andet interviewer medlemmer af den guyanske erstatningskomité samt juridiske rådgivere om konstruktionen af en African Land Rights Act.

Denne analyse bidrager til politisk antropologi og erstatningsstudier ved at undersøge nye formationer af senliberale retlige og politiske identiteter, som opstår på tværs af international ret og statens egne logikker. Jeg undersøger, hvordan disse identiteter stiller krav til de eksisterende retsregimer, hvis jurisdiktioner ofte er nedarvet fra de tidligere kolonimagters regimer. Artiklen afspejler således mit ønske om at bidrage med teoretiske refleksioner til en stats forsøg på at adressere historiske uretfærdigheder. Gennem en analyse af oprindelig i postkoloniale nationale sammenhænge viser jeg, hvordan love og politikker, vedtaget og implementeret under den britiske koloniale administration i Caribien, er delagtige i en historisk administrativ forsømmelse af racialiserede grupper i tidligere kolonistater. Det bemærkelsesværdige i den guyanske kontekst er, at både regeringens forsøg på at adressere historiske uretfærdigheder og komitéens erstatningskrav i første omgang rækker ud over politiske undskyldninger og symbolske handlinger og samles omkring efterkommere af slavegjortes materielle krav på erstatning for historiske forbrydelser mod menneskeheden.³



Jordrettigheder på tværs af etnicitet i Guyana

Tre etniske grupperinger kan tildeles centrale placeringer i den igangværende debat om rettigheder til jord i Guyana i dag: amerindianere, indoguyanere og afroguyanere.⁴ Historiske omstændigheder og forskellige former for historiske overgreb kan delvist forklare disse gruppers retsforhold til jord i dag. Oprindelige folks rettigheder til jord i Guyana kom første gang på den nationale politiske agenda i årene omkring landets uafhængighed i 1966, hvor en Amerindian Lands Commission Act blev offentliggjort. Som et eksempel på Guyanas tidlige forsøg på at tilgodese amerindianere i landets forfatning igangsatte denne akt en identificeringsproces af oprindelig jord. Akten blev revideret i 2006, hvor tilføjelser og ændringer skulle gøre det mindre kompliceret at gøre brug af de rettigheder, som 1966-akten fokuserede på. Desuden blev Ministry of Amerindian Affairs etableret i samme periode, og ved det seneste regeringsskifte i 2016 blev dette ministerium omdøbt til Ministry of Indigenous Peoples Affairs.

Som amerindianer i Guyana bliver man ikke betragtet som mere eller mindre oprindelig. Forudsat at et selvidentificeret amerindiansk fællesskab kan bevise, at det har sameksisteret i mindst 25 år og består af mindst 150 personer, har



dette fællesskab krav til retlig status som oprindelig og kan derigennem ansøge om adgang til de goder, som disse rettigheder skaber (Amerindian Act 2006). Den guyanske stat har således tildelt rettigheder til jord til mennesker, som på overbevisende vis kan hævde oprindelighedsstatus. I dag råder amerindianere i Guyana over omtrent 13,5 procent af landets samlede jordmasse.⁵ Det betyder, at al administration af jord, der er kategoriseret som oprindelige folks jord, går igennem ministeriet Indigenous Peoples Affairs, og al aktivitet, der foregår på den jord, skal der ansøges om og gives tilladelse til igennem forsamlingen af stammeledere National Toshiha Council.

Indoguyaneres forhold til jordejendom kan bredt perspektiveres ud fra en historie om „indentureship“ i Guyana. I årene 1834-1917 kom cirka 200.000 indiske kontraktarbejdere til Guyana som del af det system, der på engelsk kaldes „indentureship“. Ordet „indentureship“ betegner en arbejdskontrakt, der kunne indgås mellem den britiske koloniale administration og indiske arbejdstagere. Mod betaling enten i form af en returrejse til afrejslandet eller kompensation i form af rettigheder til jord i kolonierne arbejdede indiske mænd og kvinder for en kortere eller længere periode andre steder i de britiske koloniserede territorier som for eksempel Guyana.

Blandt den afroguyanske befolkning er der en bred utilfredshed med statens historiske fokus på at tildele oprindelige folk rettigheder til jord og kompensere indiske kontraktarbejdere med jord, samtidig med at en national samtale om afroguyanske rettigheder til jord er forblevet forbigået. Dette historiske og politiske tomrum kan ifølge komitéen kun erstattes af en retlig anerkendelse af afroguyanske rettigheder til jord i dag samt en offentlig identifikation af, hvilken jord denne anerkendelse indbefatter. Jord er på den måde grundstenen i det omfattende erstatningsprojekt, hvori den guyanske erstatningskomité er engageret.

Under ledelse af den afroguyanske præsident David Granger adresserede den siddende koalitionsregering afroguyaneres utilfredshed med usikkerhed over jordejendom ved i april 2017 at oprette et undersøgelsesudvalg for jordbesiddelse med navnet The Commission of Inquiry on Land. Udvalget havde til opgave at løse juridiske usikkerheder vedrørende jordbesiddelse i Guyana. Opgaven omfattede navnlig at undersøge den retlige status på det forhenværende plantagejord, som blev opkøbt af den afrikanske landsbybevægelse i Guyana i 1840'erne. Desuden skulle udvalget afholde offentlige høringer vedrørende afroguyanske krav på *ancestral* jord.

Under mit feltarbejde opstod en forvirring omkring den guyanske erstatningskomité's brug af ordene *ancestral* og *indiginize*. Hvor de to ord i begyndelsen blev brugt skiftevis, var jeg usikker på den konkrete jord, som ordene refererede til. Hvilken jord var *ancestral*? Var der nogle særlige markører af den jord?



Hvilken jord var blevet indiginized? Var denne jord forskellig fra ancestral jord og hvordan? Min usikkerhed viste sig at afspejle en usikkerhed, der også gjorde sig gældende internt i komitéen. Komitéens formand klarlagde senere et skel, der pegede mod en grundlæggende forskel på henholdsvis indiginized jord og ancestral jord. Han forklarede:

Det er en fejl at konkludere, at jord, der blev opkøbt af frie afrikanere, repræsenterer en retfærdig fordeling af jord. Man kan ikke købe sin egen retfærdighed. Købt jord er købt jord. Børnene af de mennesker, som i første omgang købte denne jord, bebor denne jord i dag, men de har ikke arvet noget skøde. Og det er et problem.

Formanden refererede her konkret til den afrikanske landsbybevægelse i Guyana i 1840'erne. I årene efter slaveriets ophør i Guyana opkøbte nu frie afro-guyanske fællesskaber tidligere plantagejord. Den opkøbte jord ligger i dag som en perlerække af landsbyer langs østkysten og bærer navne, der har aner fra både den franske, hollandske og britiske kolonisering af landet, blandt andet Buxton-Victoria, Beterverwagting, Plaisance og Hope Town. Den retlige status af disse landsbyer er uafklaret. Landsbyernes beboere har i mange tilfælde ikke et officielt gyldigt skøde eller arvebevis på den jord, de besidder. Som formanden hentyder til, er det svært for nuværende beboere at bevise deres ejerskab af disse jordområder og grunde. Det er det ofte, fordi ejendomskontrakten, købsbeviset eller andre retsdokumenter ikke eksisterer, er dupliserede eller bortkomne. Det er også et problem, at udefrakommende lejere ikke vil forlade den jord, de har lejet, eller bosætter sig uden dokumentation på et stykke jord, eller at flere forskellige parter hævder ejerskab over det samme stykke jord. Disse afrikanske landbyer langs Guyanas kyst bliver i folkemunde omtalt som ancestral jord.

Som formanden understreger i citatet ovenfor, er den guyanske erstatningskomité interesseret i en konstruktion af *land justice*. Tidligere plantagejord, som blev kollektivt opkøbt af frie slavegjorte efter slaveriets ophør, er ikke en del af komitéens land justice-projekt. Hvor plantagen kan siges at fungere som en moralsk base for den guyanske erstatningskomités krav om rettigheder til jord, har plantagens jordlige afgrænsning ingen materiel forbindelse til komitéens krav. Afgrænsningen af de områder, komitéen gør krav på, begynder og ender andre steder i landet – i det indre land, på havbunden, i skovområder. Det er jordarealer, som er potentielt ressourcerige, eller som komitéen på anden vis tildeler en betydning for efterkommere af slaver i Guyana i dag. Komitéen knytter samtidig en konstruktion af land justice sammen med indiginize eller „at gøre oprindelig“. I min analyse muliggør komitéens skalering af indigenous til indiginize, som refererer til slavegjortes tvungne arbejde i plantagen, et retligt ræsonnement, som forbinder et krav om materiel erstatning i form af jord til historien om slave-



ri i Guyana. Tilsammen udgør oprindelighed, jord og erstatning således det etnografiske nexus, jeg diskuterer i denne artikel.

Guyana: the land of many waters

Som det eneste engelsksprogede land i Sydamerika ligger Guyana i den nordøstlige del af det sydamerikanske kontinent og grænser op til Brasilien, Venezuela og Surinam. Landet deler kolonihistorie med Caribien og betragtes derfor politisk og kulturelt som en del af den samlede ø- og fastlandsregion og er en del af det britiske Commonwealth. Den uafhængige nationalstat er omtrent 50 år gammel og på størrelse med England eller Ghana, er cirka 215.000 kvadratkilometer og har en befolkning på omkring 780.000 mennesker. Til sammenligning er Ghanas og Storbritanniens befolkninger henholdsvis 28 millioner og 66 millioner. Af landets samlede befolkning bor 90 procent langs kysten, og de resterende 10 procent af befolkningen, primært oprindelige folk, bor spredt ud over de store Amazonas-grænsende skov- og savanneområder i Guyana, der lokalt er kendt som „det indre land“.

Ulig andre tidligere plantagesamfund som Barbados, Jamaica og Hispaniola, hvis jord var dyrkbar, da koloniale bosættere invaderede disse områder, opstod plantagesystemet i Guyana igennem en omstændelig transformation af kystlandskabet. Som Walter Rodney gengiver det i *A History of the Guyanese Working People, 1881-1905*, blev den sumpede kyst udgravet og drænet og dæmninger sat op af slavegjorte afrikanere, som under tvang udgravede mere end 100 millioner ton jord (Jobson 2019). Disse historiske fakta afføder en overbevisning særligt blandt den afroguyanske befolkning om, at Guyana, som vi kender det i dag, og som landet i dag bebos, ingenlunde havde eksisteret uden slavegjort arbejdskraft.

De to største befolkninger i landet er efterkommere af slaver, afroguyanere, og efterkommere af indiske kontraktarbejdere, indoguyanere, efterfulgt af mindre grupper oprindelige folk samt kinesiske og portugisiske bosættere. Den historisk sammensatte etnisk og kulturelt heterogene befolkning i Guyana samt de koloniale og retspluralistiske jordpolitikker, der historisk set har systematiseret privat og kollektiv jordejendom i Guyana, danner grobund for komitéens erstatningskrav, som jeg sammen med en kort gennemgang af erstatningskrav i antropologi skitserer i det følgende afsnit.

Erstatningskrav i Guyana og erstatningskrav i antropologi

Et af organisationens bannere indikerer, at den guyanske erstatningskomité betragter sit lovforslag om jordrettigheder som et lovforslag om erstatningsrettigheder „Land Justice is Reparatory Justice“. Denne konstruerede forbindelse mellem retfærdighed, jord og erstatning er særlig interessant at studere etnografisk.



Den guyanske erstatningskomité's banner. Foto: Anna Kirstine Schirrer.

Afroguyanske krav til jordrettigheder er del af et større erstatningskompleks, som involverer flerstatsorganisationen Caribbean Communitys (CARICOM) statslige internationale krav om erstatning for slaveri samt det indeværende nationale krav om afroguyanske jordrettigheder. Det internationale krav om erstatning fra Europa formuleres som en gæld (Beckles 2013). Idéen er her, at europæiske tidligere kolonistater har erhvervet sig en gæld for de overgreb, der er blevet begået mod slaver i Caribien, og hvis omsiggribende konsekvenser nulevende efterkommere af slaver lever med i dag. Dette gældsperspektiv er yderligere defineret af David Scott, som skriver: „Den caribiske erstatningspolitik efterspørger ikke økonomisk hjælp (med al sin disciplinerende teknologi og moralske hybris), ikke hjælp i den



underdanige betydning af en tigger, som søger assistance, men derimod hvad tidligere slavehandlende og slaveejende nationer *skylder* Caribien i form af erstatning“ (Scott 2014:ix, parentes og kursiv i original, min oversættelse). Denne konstruktion af gæld hænger sammen med et bredere argument om effekterne af den globale økonomi, der blev muliggjort af det transatlantiske slaveri og særligt dets rolle i at finansiere industriel kapitalisme i Europa (se James 1989; Rodney 1981; Williams 1991). I Guyana rettes gældsopkrævningen både mod Europa og mod den nuværende guyanske nationalstat, der anses som efterfølgere af den tidligere britiske koloniale administration og dermed overtager af statens ansvar for at råde bod på historiske uretfærdigheder.

Antropologiske studier af erstatningskrav har hovedsageligt fokuseret på erstatning for internationale krænkelse af menneskerettighederne i den anden halvdel af det 20. århundrede (se Dill 2009; Laplante & Theidon 2008; Phillips 2009). Disse studier af erstatningskrav og politiske undskyldninger har desuden omhandlet kompensationsprogrammer i Japan og Kina efter anden verdenskrig (Koga 2013). I et studie af jødiske erstatninger efter holocaust og den tyske forestilling om *wiedergutmachung* eller „at gøre godt igen“ sætter antropologen Susan Slyomovic spørgsmålstegn ved det, hun kalder „en pengegørelse af skyld“ („the monetization of guilt“, og forholder sig kritisk til en idé om, at penge bliver et medium for tilgivelse (Slyomovic 2014). Etnografiske studier af erstatningskrav for historiske forbrydelser, der blev begået i det 17., 18. eller 19. århundrede, og deres levede sociale konsekvenser i dag er stort set fraværende i antropologisk litteratur. Min undersøgelse er således et forsøg på at gøre denne type erstatningskrav mere nærværende i antropologien. Hvor jordbesiddelse i Guyana er kompliceret af den historisk producerede etniske heterogenitet, der gennemsyrrer sociale, politiske og økonomiske skel i landet, er min interesse i denne artikel afgrænset til at undersøge den cirkulation af retspolitiske muligheder, der knytter sig til den guyanske erstatningskomité's lovforslag om afro-guyanske rettigheder til jord.



Epistemologiske tilgange til erstatningskrav i Guyana

‘År 2019 er året, hvor vi vil introducere vores African Land Rights Act i parlamentet,’ siger formanden for den guyanske erstatningskomité, der mødes hver torsdag aften i indgangsområdet til African Heritage Museum i Georgetown. Komitéens møder er åbne for offentlig deltagelse, og nye besøgende kommer jævnligt forbi. Jeg har søgt om tilladelse gennem CARICOM og hos komitéens hovedbestyrelse til at deltage i møderne. Komitémedlemmernes reaktioner på min tilstedeværelse varierer. Nogle medlemmer hilser på mig, når jeg kommer, og peger mig i retningen af en stol, hvor jeg kan sidde. Andre medlemmer skuler mod min notesblok og





spørger tilsyneladende skeptisk, når jeg griber min telefon for at tjekke klokken, om jeg optager møderne på bånd. Hvorvidt hvide mennesker overhovedet har en plads i erstatningskrav for slaveri i Caribien og i så fald hvilken plads, er et spørgsmål, der løbende er oppe til forhandling, også under komitéens møder. Som etnograf og hvid kvinde i denne kontekst deltager jeg i møderne på mine værteres præmisser. Nogle gange er min tilstedeværelse velkommen, indimellem bliver jeg tolereret, andre gange vedkommer mødernes dagsorden ikke mig, og jeg aftaler med hovedbestyrelsen at blive hjemme.

Muren, der omkranser museet, er tæt svøbt i pigtrådshegn. Komitéens omkring 30 faste medlemmer finder vej til mødeområdet gennem mudrede vandarealer. Vejen dertil er ikke asfalteret, og når det regner, som det ofte gør i Guyana, bevæger mødedeltagere sig forsigtigt ned ad en afsides hullet grusvej forbi bananpalmer og den farverige nordamerikanske fastfoodkæde KFC, som ligger på hjørnet. På omtrent samme tid, som mødet begynder, starter en larmende generator efter mørkets frembrud i bygningen ved siden af museet. Lyden fra en klemt metalport, der åbner og lukker ind til et parkeringsområde i bygningen overfor, er ofte øredøvende. Tilfældige minibusser passerer jævnligt forbi med høj musik ud af højttalerne. Luften er varm og fugtig, og lyden af hænder, der klapper myg, kvækkende frøer og salamandre kan høres i baggrunden. Emner på dagsordenen spænder fra weekendens Reparations Now!-program, som sendes klokken 21 den sidste søndag i hver måned, til ugens gang i lokalpolitik, kommende events og out-reach-projekter samt opdatering på fremgangen i lovforslaget for en African Land Rights Act. Den guyanske erstatningskomité's ugentlige møder afholdes på trods af omkringliggende larm og utilgængelighed og er blevet det, siden komitéen blev etableret i 2014.

Ordet indignize gentages regelmæssigt under erstkohatningskomitéens møder som for eksempel under den første interne præsentation af komitéens African Land Rights Act, hvor formanden for komitéen igennem en lydmur af generatorstøj taler ud i forsamlingen: 'Det drejer sig ikke kun om det tvungne arbejde, vi blev sat til at lave under fisken, som vi aldrig blev betalt for. Vi befrugtede landet, vi dyrkede afgrøder i Guyana. Ved at gøre landet beboeligt gjorde vi landet oprindeligt. Hele kystlinjen blev humaniseret af slavegjorte, og alligevel har vi aldrig modtaget kompensation for vores arbejde.'

Den guyanske erstatningskomité er en del af et omfattende regionalt initiativ, som blev iværksat, da CARICOM i 2013 offentliggjorde et mandat til at forfølge et statsdrevet internationalt orienteret krav for erstatning for det transatlantiske slaveri og folkedrab på oprindelige folk. Kravet er rettet mod tidligere europæiske kolonimagter. Ifølge CARICOM har vesteuropæiske staters moralske, retlige og politiske respons på historiske uretfærdigheder begået i regionen været utilstrækkelig. Organisationen etablerede nationale erstatningskomitéer på tværs af CARICOMs 15 medlemsstater, som hver havde til opgave at bidrage til forberedelsen af et internationalt sagsanlæg for erstatning for slaveri og folkedrab. Organisationen meldte i første omgang ud, at disse sagsanlæg skulle adresseres



igennem den internationale domstol i Haag. CARICOM publicerede samtidig en Ten-Point Plan for Reparatory Justice, hvori CARICOMs erstatningskommission opstillede deres krav til tidligere europæiske kolonimagter. Disse krav inkluderer blandt andet en formel politisk undskyldning, gældsannullering og etablering af repatrieringsmuligheder. Blandt de 15 etablerede nationale erstatningskomitéer er i alt ni komitéer aktive.

CARICOMs plan for de etablerede nationale erstatningskomitéer var, at de med udgangspunkt i deres historisk specifikke kontekst hver især skulle sammensætte evidens for et nationalt erstatningskrav, der ville udgøre en del af det større samlede internationale krav, som multistatsorganisationen står i front for. Den guyanske erstatningskomité startede således ud med det formål at sammensætte sagsmateriale, der kunne bruges i det statsdrevne internationale erstatningskrav. Ud over det udestående erstatningsprojekt, som den guyanske nationalstat havde med England, blev komitéen undervejs i sit arbejde opmærksom på, at et separat, men relateret erstatningsprojekt inden for Guyanas egne grænser trængte sig på, og har sidenhen formuleret dette erstatningskrav omkring en African Land Rights Act.

Ifølge den guyanske erstatningskomité har afrikanske slaver indiginized jord i Guyana, de har gjort jord i Guyana „oprindeligt“. Denne betegnelse udveksles jævnligt under komitéens møder, såvel som den danner fundament for den politiske strategi, som komitéen følger i sit arbejde for etableringen af afroguyanske rettigheder til jord. Under et andet møde forklarede formanden videre:

Slavegjorte afrikanere alene gjorde Guyana beboeligt. Vi gjorde Guyana oprindeligt. Drænings- og vandingssystemerne, havmuren, hver eneste koloniale bygning, du ser, som stadig står, det har vi bygget. Da indiske kontraktarbejdere ankom, var alt det arbejde allerede lavet. Dette er et enormt bidrag, som afrikanere har lavet.

Det bemærkelsesværdige ved komitéens konstruktion af indiginize er ordets sammenkobling med *inhabitable*, på dansk „beboelig“. Erstatningskomitéen bruger skiftevis ordene indiginize og inhabitable og tilskriver dem sammenlignelige betydninger. Denne komplekse sammenstilling af „at gøre oprindeligt“ og „beboelig“ har en særlig plads i anglocaribisk samfundsteori og var del af en socialvidenskabelig diskussion om oprindelighed og kreolisering i Caribien, der opstod i 1960'erne og 70'erne, og som omhandlede postslaverisamfund og etnisk heterogenitet. Det overordnede fokus var på, hvordan racialiserede grupper i postslaverisamfund hang sammen og var struktureret i forskellige dominansforhold. To fremtrædende socialteoretiske skoler forsøgte at forklare sociale forskelle, integration og assimilation i et pluralistisk Caribien (se M.G. Smith 1965; R.T. Smith

1980). Andre forskere var interesseret i tilblivelsen af en særlig dannelse af en sort subjektivitet, som tog udgangspunkt i slavegjortes indfødte relation til jord og deres tvungne relation til slaveholdere i plantagekomplekset (se Brathwaite 1971; Wynter 1973). Særligt Wynters tidlige forskning bidrager med teoretisk tyngde til den politiske strategi, der underbygger den guyanske erstatningskomité's konstruktion af henholdsvis indiginize og inhabitable. Både Wynter og erstatningskomitéen forstår kulturel tilpasning som en proces, hvorigennem man bliver oprindelig. Jeg bygger på denne konstruktion af oprindelighed i min analyse af, hvordan erstatningskomitéen fortolker og bruger denne term i deres politiske arbejde, og introducerer derudover en dobbeltbinding. Jeg anerkender retsværdien i at kunne selvidentificere sig som oprindelig ud fra et internationalt retsperspektiv, fordi det skaber et mulighedsrum for rettigheder til jord i postkoloniale samfund (Mamdani 1992). Denne anerkendelse hænger samtidig sammen med min forståelse af, at det transatlantiske slaveri har institueret et tvunget tab af indfødt status for slavegjorte afrikanere, som deres nulevende efterkommere i Caribien lever med i dag (Scott 2014). Som jeg vil vende tilbage til i min analyse udleder denne dobbeltbinding et *retsparadoks*, som erstatningskomitéens skalering af indigenous til indiginize forsøger at adressere.

Historien om de caribiske øer var for Wynter i vid udstrækning historien om sorte menneskers oprindelse (Wynter 1973:35), såvel som en konstruktion af oprindelighed var uadskillelig fra en konstruktion af jord. Mennesker med afrikansk baggrund i Caribien har udviklet et oprindelighedsforhold til regionen i forlængelse af en historie om slaveri og jordarbejde i regionen. Wynter udtænkte en proces, hvor en slavegjort person var delvis slave i forhold til de europæisk ejede plantager og delvis bonde i forhold til det jordstykke, som en slavegjort person kultiverede privat (ibid.). Oprindelighed var en kulturel proces, hvor tilpasning, delvis bevaring, genopfindelse og transformation gjorde det muligt for slavegjorte afrikanere at blive oprindelige i den nye verden (N. Edwards 2001:22). Denne dobbelte dannelse af subjektivitet i Caribien i forhold til henholdsvis tvunget arbejde og jorddrift var central for Wynters teori om tilblivelsen af sort oprindelighed i Caribien. Ud fra en lignende konstruktion af oprindelighed hævder den guyanske erstatningskomité at have indiginized jord i Guyana. Både Wynter og erstatningskomitéen tager udgangspunkt i en relation til den jord, som slavegjorte har dyrket i løbet af flere hundrede års slavegørelse. Hvor Wynter er optaget af at teoretisere, hvordan afrikanere er blevet oprindelige i Caribien gennem en *indiginization* proces, er andre forskere interesseret i at rejse kritik ved denne særlige konstruktion af indiginization.

Det kontroversielle ved Wynters oprindelighedsargument er, at det tager udgangspunkt i plantagekomplekset som begyndelsen for caribisk modernitet. Forskere kritiserer denne historiografi for at antage Caribien som en region, der



opstod med koloniseringen. En særlig kritik går på, at denne historie overser eller tilsidesætter amerindiask historie i regionen, og særligt at folkemord på oprindelige folk og efterkommere af overlevede oprindelige folk i regionen i dag bliver hensat til en fodnote (Jackson 2012; Newton 2013). I denne kritik er det netop igennem et konstrueret tilhørsforhold til jord, igennem indiginization, at efterkommere af slaver, afrokreolere – samt efterkommere af indiske kontraktarbejdere, indokreolere – vedligeholder magt i den postkoloniale stat i dag. Det betyder for eksempel, at når de to største politiske partier i Guyana i dag, Peoples National Party, hovedsageligt et afroguysk parti, og Peoples Progressive Party, hovedsageligt et indoguyansk parti, har kæmpet om regeringsmagten siden landets uafhængighed i 1966, er det, fordi de to befolkningsgrupper, de repræsenterer, antager et tilhørsforhold til Guyana, som berettiger dem til politisk magt i landet. Afrokreolere og indokreolere er for disse forskere karakteriseret som klassiske lockeanske subjekter, der har udviklet et legitimt tilhørsforhold til jord og krævet ejerskab over den jord med henvisning til deres forfædres bearbejdelse af jord i den tidligere plantageøkonomi (Jackson 2012). Hos disse kritiske forskere hænger et indiginizationprojekt sammen med en tilegnelse af en bosætterkolonial diskurs og praksis, som opstod under afkoloniseringen. I denne tilgang fordrev kreolske eliter oprindelige folks samfund og kultur fra det magtpolitiske centrum på måder, der lignede den koloniale administration, de søgte uafhængighed fra (ibid.). Således er det nærliggende at anse den guysanske erstatningskomité's konstruktion af indiginize netop som en forlængelse af en bosætterkolonial praksis, navnlig fordi komitéens medlemmer antager et legitimt tilhørsforhold og ret til jord i Guyana på baggrund af deres forfædres tvungne bearbejdelse af jord under den britiske kolonisering af landet.

I den guysanske erstatningskomité's ræsonnement er det dog ikke fraværet af en amerindiask befolkning i Guyana og deres rettigheder til jord, der er tankevækkende, men nærmere den centrale plads, som oprindelige folks tilstedeværelse i Guyana har i komitéens argumentation for afrikanske rettigheder til jord.

Amerindianske og afroguysanske rettigheder til jord

I vores undersøgelser har vi fundet ud af, at tre ud af ni amerindianske stammer i Guyana kom her, efter at vi blev bragt hertil. Waiwaierne var de sidst ankomne samt wapishanerne og macushierne. Alligevel er der blevet vedtaget forskellige former for erstatning i Guyana for amerindianere, selv om det ikke er blevet kaldt det, men det er det, det er, erstatning for den jord, som amerindianerne hævder, de har mistet. Og det faktum, at tre ud af de ni amerindianske grupper ikke skulle have modtaget erstatning, men alligevel var inkluderet [i 2006 Amerindian Act of Guyana], fordi de kunne identificere sig som oprindelige i Guyana.





Under et interview citeret ovenfor adresserede formanden for erstatningskomitéen amerindiansk tilstedeværelse i Guyana. Ifølge formandens fortælling er tre af de i alt ni grupper af selvidentificerede oprindelige folk i Guyana ankommet til landet, efter at slavegjorte blev bragt dertil. Amerindianske rettigheder til jord i Guyana i dag, alle grupper inklusive, er en del af landets grundlov og regeringsreguleret. Formanden anser disse tiltag som en erstatning til amerindianske grupper for den jord, de blev berøvet under kolonitiden. For formanden er lignende politiske og retlige tiltag for den afroguyaniske befolkning ikke blevet iværksat, på trods af at efterkommere af slavegjorte ifølge den guyaniske erstatningskomité har været i Guyana i lige så lang tid og i nogle tilfælde i længere tid end nogle amerindianske grupperinger. Det har givet anledning til en stigende folkelig utilfredshed blandt afroguyanere. Den guyaniske erstatningskomité anerkender, at der var seks forskellige stammer af oprindelige folk til stede, da hollændere først koloniserede det landområde, som vi i dag kender som Guyana. Disse stammer var også til stede, da slavegjorte først blev bragt til landet, og komitéen anerkender deres ret til jord. Organisationen hævder samtidig, at interne konflikter i blandt andet Brasilien og Venezuela i det 17. og 18. århundrede fordrev oprindelige folkegrupper, som blandt andet bosatte sig i Guyana. Denne påstand støttes i nogle historiske udgivelser (se Edwards & Gibson 1979). Ifølge den guyaniske erstatningskomité har samtlige amerindianske grupper ikke desto mindre sidenhen kunnet gøre krav på jord på lige fod med de oprindelige folkegrupper, som har været i Guyana, før landet blev koloniseret. Komitéen hævder, at fordi de oprindelige folkegrupper, som ankom til Guyana, efter at slavegjorte ankom til landet, også er blevet tildelt rettigheder til jord, er det passende, at afroguyanere tillige tildeles rettigheder til jord. Komitéen tilrettelægger deres argument omkring det, jeg foreslår forstås som en skalering af indigenous til indiginize.



Skalering: indigenous til indiginize

At kunne hævde oprindelighedsstatus har en stor retsværdi. Både under kolonitiden og efter koloniseringen henholdsvis på det afrikanske kontinent og i Caribien var forskellige former for rettigheder på regeringsagendaen. I sin historiske undersøgelse af statstilblivelsen i Østafrika under det britiske kolonierredømme sporer Mahmood Mamdani for eksempel en geopolitisk tilblivelse af den juridiske administration af oprindelighed og rettigheder. Her viser Mamdani blandt andet, hvordan oprindelighed figurerede som en „lakmusprøve“ for rettigheder under henholdsvis kolonistaten og den postkoloniale stat (Mamdani 2001:657). Kunne man hævde oprindelighed, øgede man med andre ord muligheden for at skabe en adgang til forskellige former for rettigheder, heriblandt til jord.



At afroguyanske repræsentanter fra den guyanske erstatningskomité hævder, at de har indiginized jord i Guyana, kan perspektiveres analytisk ud fra en betragtning om, at efterkommere af slavegjorte mennesker i Caribien qua deres slavegørelse er blevet frataget en mulighed for at identificere sig med en oprindelighedsstatus både på det afrikanske kontinent og på tværs af den afrikanske diaspora. Efterkommere af slaver uden for det afrikanske kontinent er med andre ord ekskluderet fra at kunne hævde oprindelighed til noget sted. Det problemfelt adresserer David Scott i en kort, men afgørende kommentar til Orlando Pattersons bog *Slavery and Social Death*, hvor han omtaler det, han kalder „et tvunget tab af indfødt status“ (Scott 2018:x, min oversættelse). Scott undersøger det transatlantiske slaveri og den magtesløshed, det overgreb påførte mennesker, der blev gjort til slaver. Tid er grundlæggende og gennemgående i Scotts historisk-antropologiske og retspolitiske forskning. I sin kommentar til Patterson fokuserer Scott på den tid, der ligger forud for menneskers slavegørelse på det afrikanske kontinent og det efterfølgende salg af slavegjorte. For Scott var disse mennesker oprindelige i det land, de beboede, inden det tidspunkt, hvor de i mødet med europæere blev slavegjorte. Det transatlantiske slaveri var ikke blot et frihedsovergreb på det enkelte menneske, som blev slavegjort, men også et overgreb på det oprindelighedsforhold, som det menneske havde til den jord, det beboede, og ikke mindst den retlige status, som dette forhold ifølge Mamdani senere skulle vise sig at kunne muliggøre. Det forhold skaber et *restparadoks* i international ret og national ejendoms- og arveret i dag, som bliver særligt fremtrædende i postkoloniale og postslaverisamfund, hvor fordelingen af rettigheder til jord blandt andet afhænger af, at man kan hævde adgang til indfødt status. På den ene side skaber indfødt status altså et mulighedsrum for rettigheder til jord. På den anden side er efterkommere af slaver i Guyana (og andre steder i postslaverisamfund) blevet pålagt et tvunget tab af indfødt status som følge af det transatlantiske slaveri og er således ekskluderet fra at kunne hævde oprindelighedsstatus til noget sted.

Konklusion

Som politisk fænomen har skyldsspørgsmålet en særlig historie hos tidligere europæiske kolonimagter og tidligere koloniserede lande og omhandler navnlig forbrydelser begået i forbindelse med europæisk kolonisering. I et voksende antal tilfælde oplever også postkoloniale stater, som tidligere har været under et europæisk kolonistyre, at grupper i deres befolkning tildeler den nuværende postkoloniale stat et ansvar for at råde bod på den skade, som den tidligere kolonimagt har forvoldt i landet.⁷ Sådan forholder det sig netop i Guyana, hvor den guyanske erstatningskomité i lovforslaget African Land Rights Act kræver, at den guyanske regering



anerkender værdien af slavegjort arbejdskraft i den århundredlange tilblivelse af den guyanske nationalstat ved at tildele afroguyanere rettigheder til jord.

At kunne selvidentificere sig som oprindelig i Guyana skaber et mulighedsrum for rettigheder til jord. Jeg har behandlet den guyanske erstatningskomité's skalering af indigenous til indiginize, ikke som et forsøg på at hævde oprindelighedsstatus, men som et krav på at råde bod på den oprindelighedsstatus, som erstatningskomitéens medlemmer historisk er blevet frarøvet. Hvor erstatningskomitéen ikke er interesseret i at fratage oprindelige folk deres rettigheder til jord, hævder de heller ikke selv at have indfødte status i Guyana. Ved at skalere termen indigenous til indiginize tilbyder komitéen derimod i min analyse en indledende retskategori, som rummer Scotts fortælling om et tvunget tab af indfødt status og samtidig anerkender, at indfødt status i dag muliggør eksklusive rettigheder til jord, som Mamdani omtaler det. En skalering af indigenous til indiginize fungerer hermed som katalysator for et moralsk potentiale, der er forankret i materiel erstatning i form af jord for slavegørelse i Guyana. Skaleringen adresserer samtidig et retsparadoks, som den guyanske erstatningskomité navigerer i i sine bestræbelser på at få anerkendt en African Land Rights Act, fordi den i et forsøg på at råde bod på historiske overgreb samtidig konfronterer de historiske forhold, der har ledt til et retligt begrænset mulighedsrum for efterkommere af slaver i Guyana i dag.



Fordi erstatningskrav for historiske forbrydelser, der ligger forud for det 20. århundrede, er stort set fraværende i antropologien, og fordi den type erstatningskrav vokser på internationalt plan, er det passende, at historisk- og retsantropologiske studier med deres særlige sans for social kompleksitet undersøger disse nationale og internationale retsfænomener. Denne artikel er et antropologisk eksempel på, hvordan nutidige etnografiske undersøgelser af erstatningskrav for historiske uretfærdigheder kan se ud. Min undersøgelse af oprindelighed som noget, man både kan *være* og *gøre*, og analyse af begrebet *indiginize*, som termen fortolkes og bruges som politisk strategi hos den guyanske erstatningskomité, bidrager således med ny viden om det retsparadoks, som efterkommere af slaver i postkoloniale og postslaverisamfund indgår i.

Ifølge den guyanske erstatningskomité har Guyana potentiale til at være foregangsland i kampen om erstatning for det transatlantiske slaveri. Statens historiske fokus på oprindelige folks rettigheder danner ifølge komitéen præcedens for organisationens lovforslag. Fordi parlamentet i den siddende regering er blevet sat ud af drift som følge af et mistillidsvotum, der blev rejst af oppositionen i december 2018, består den nuværende udfordring i at sikre et parlament efter det forestående valg i marts 2020, som kan læse lovforslaget. I folkemunde omtalt som et tredjeverdensland og det tredje mest fattige land i den





vestlige hemisfære står Guyana i øjeblikket over for den omfattende opgave, det er, at administrere det massive oliefund, som det nordamerikanske olieselskab ExxonMobil har gjort under havbunden 100 kilometer ud for den guyanske kyst. Nogle er optimistiske og forventer, at olieaftalen vil firdoble landets bruttonationalprodukt i 2025, andre er skeptiske og forudser, at oliefundet nærmere vil være en forbandelse end en velsignelse for det lille land, som har en lang historie med nepotisme og korruption i den offentlige sektor.

Spørgsmålet om, hvorvidt Guyana vil være foregangsland i den bredere debat om erstatning, er altså på politisk gyngende grund. At den guyanske regering sponsorerer den guyanske erstatningskomité og støtter dens arbejde, signalerer ikke desto mindre regeringens velvilje til at engagere sig i erstatningskrav, hvor et materielt nærmere end et symbolsk fokus er drivkraften i den samtale, som repræsentanter fra staten indgår i med mennesker, som kræver erstatning for det transatlantiske slaveri.

Noter

1. I Guyana selvidentificerer oprindelige folk sig henholdsvis som „amerindiansk“ eller „indigenous“, på dansk „oprindelig“ eller „indfødt“. I denne artikel bruger jeg skiftevis „oprindelig“, „indfødt“ og „amerindiansk“ eller „amerindianere“, som er den direkte oversættelse af ordet, som det bruges og mange gange foretrækkes blandt disse befolkningsgrupper i Guyana. Der er i alt ni oprindelige befolkningsgrupper i landet, som identificerer et tilhørsforhold til henholdsvis waiwai, machushi, patomona, arawak, carib, wapishana, arekuna, akawaio og/eller warrau.
2. Den siddende regering har ligeledes et igangværende udestående med Venezuela. Landegrænsen mellem Guyana og Venezuela anerkendes ikke officielt af Venezuela, som afviser det forlig om en landegrænse, der blev indgået i 1899, og antastede senest forligets gyldighed under en FN-generalforsamling i 1965. I november 2018 indleverede den guyanske udenrigsminister Carl Greenidge et memorandum til høring ved den internationale domstol i Haag. Sagen kaldes *The Cooperative Republic of Guyana against the Bolivarian Republic of Venezuela on the Guayana Esequiba*. Venezuela har forbigået samtykke til domstolens jurisdiktion af sagen, der som følge deraf bliver ved med at stagnere. Der er i dag ingen officiel grænse mellem Venezuela og Guyana, og for at dokumentere en rejse imellem de to lande skal man krydse den brasilianske grænse.
3. I Durbandeklarationen 2001, § 13, bliver det transatlantiske slaveri kategoriseret som en „crime against humanity“ (United Nations Durban Declaration 2001). Der findes imidlertid ingen konvention for denne kategori af historiske forbrydelser, ligesom deklARATIONEN også efterlader et spørgsmål om, hvorvidt man kan retsforfølge en historisk gerning, som ikke blev anset som kriminel, da den blev begået, men bliver det i dag, ubesvaret.
4. Mindre befolkningsgrupper med kinesisk og portugisisk baggrund i Guyana er ikke aktive deltagere i den verserende debat om jordrettigheder og ikke inkluderet i denne artikel.
5. „Enormous strikes were made in relation to Amerindian land rights, Granger COI could pose threat“ (Stabroek News 2017).
6. Det engelske tillægsord „ancestral“ oversættes på dansk til navneordene „forfædre“ eller „slægt“. I mit forsøg på at bevare den beskrivende betegnelse fastholder jeg den engelske beskrivende betegnelse med ordet ancestral.



7. I for eksempel Namibia er de igangværende krav om ancestral jordrettigheder ligeledes et eksempel på, hvordan grupper i civilbefolkningen stiller den namibiske regering til ansvar for at implementere politikker, der råder bod på den ulige fordeling af jordrettigheder, der foregik under henholdsvis det tyske koloniale regime 1884-1919 og senere det sydafrikanske mandat 1920-1990.

Litteratur

Beckles, Hilary McD.

- 2013 Britain's Black Debt. Reparations for Caribbean Slavery and Native Genocide. University of West Indies Press.

Bulkan, Arif

- 2011 From Instrument of Empire to Vehicle for Change. The Potential of Emerging International Standards for Indigenous Peoples of the Commonwealth Caribbean. Commonwealth Law Bulletin 37(3):463-89.

Brathwaite, Kamau

- 1971 The Development of Creole Society in Jamaica 1770-1820. Oxford: Clarendon Press.

Dill, Katherine

- 2009 "Repairing" Plan de Sánchez. Reparations and the Subjects of History. Anthropology News 25(4):25-33.

Edwards, Norval

- 2001 Talking about a Little Culture. Sylvia Wynter's Early Essays. Journal of West Indian Literature 10(1).

Edwards, W. & K. Gibson

- 1979 An Ethnohistory of Amerindians in Guyana. Ethnohistory 26(2):161-75.

Jackson, Shona

- 2012 Creole Indigeneity. Between Myth and Nation in the Caribbean. University of Minnesota Press.

James, C.L.R.

- 1989 [1938] The Black Jacobins. Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution. Vintage Books.

Jobson, Ryan

- 2019 Black Gold in El Dorado. Frontiers of Race and Oil in Guyana. Social Science Research Council. Items. <https://items.ssrc.org/race-capitalism/black-gold-in-el-dorado-frontiers-of-race-and-oil-in-guyana/>. Læst 3.10.2019.

Koga, Yukiko

- 2013 Accounting for Silence, Inheritance, Debt, and the Moral Economy of Legal Redress in China and Japan. American Ethnologist 40(3):494-507.

Laplante, Lisa J. & Kimberly Theidon

- 2008 Truth with Consequences. Justice and Reparations in Post-Truth Commission Peru. Human Rights Quarterly 29:228-50.

Levitt, Peggy & Sally Engle Merry

- 2009 Vernacularization on the Ground. Global Networks 9(4):441-61.

- Mamdani, Mahmood
2001 Beyond Settler and Native as Political Identities. *Comparative Studies in Society and History* 43(4):651-64.
- Marcus, George. E.
1995 Ethnography in/of the World System. The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology* 24:95-117.
- Newton, Melanie
2013 Returns to a Native Land. Indigeneity and Decolonization in the Anglophone Caribbean. *Small Axe* 17(2) (41):108-22.
- Niezen, Ronald
2003 The Origins of Indigenism. Human Rights and the Politics of Identity. Berkeley: University of California Press.
- Phillips, James
2009 When Governments Fail. Reparation, Solidarity, and Community in Nicaragua. B.R. Johnston & S. Slyomovic (eds): *Waging War, Making Peace. Reparations and Human Rights*. Taylor and Francis Group.
- Rajagopal, Balakrishnan
2003 International Law from Below. Development, Social Movements, and Third World Resistance. Cambridge University Press.
- Rodney, Walter
1981 A History of the Guyanese Working People 1881-1905. John Hopkin University Press.
- Scott, David
2004 Conscripts of Modernity. The Tragedy of Colonial Enlightenment. Duke University Press.
2014 Preface. Debt, Redress. *Small Axe* 18(1) (43):vii-x.
2018 Preface. Evil Beyond Repair. *Small Axe* 52:vii-x.
- Slyomovic, Susan
2014 How to Accept German Reparations. University of Pennsylvania Press.
- Smith, M.G.
1965 The Plural Society in the British West Indies. University of California Press.
- Smith, R.T.
1980 [1962] *British Guiana*. Oxford University Press.
- Stabroek News
2017 Enormous Strides Were Made in Relation to Amerindian Landrights, Granger COI Could Pose Threat. 17. april. <https://www.stabroeknews.com/2017/opinion/letters/04/17/enormous-strides-made-relation-amerindian-land-rights-granger-coi-pose-threat/>. Læst 7.5.2020.
- Stocks, Anthony
2005 Too Much for Too Few. Problems of Indigenous Land Rights in Latin America. *Annual Review of Anthropology* 34:85-104.
- United Nations
2001 Durban Declaration and Plan of Action. The World Conference Against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Violence, 8. september. <http://www.un.org/WCAR/durban.pdf>. Læst 21.05.2019.

Williams, Brackette F.

1991 Stains on my Name, War in my Veins. Guyana and the Politics of Cultural Struggle. Duke University Press.

Wynter, Sylvia

1973 Jonnkuno in Jamaica. Jamaica Journal. Quarterly of the Institute of Jamaica 4(2): 34-48.